

5 ROZVOJ ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI ŽÁKŮ

Hodnocení rozvoje čtenářské gramotnosti žáků se obsahově zaměřilo na dvě dílčí oblasti. První dílčí oblast se věnuje hodnocení omezujících překážek a preferovaných oblastí podpory své práce pohledem učitelů českého jazyka a literatury na středních školách. Druhá dílčí oblast pak posuzuje rozdíly ve zjištěních prezentovaných v této tematické zprávě a v tematických zprávách dřívějších, a to včetně doplňujících komentářů z dalších relevantních šetření.

5.1 Rozvoj čtenářské gramotnosti žáků – překážky a oblasti podpory

Zvyšování úrovně čtenářské gramotnosti žáků může být komplikováno různými překážkami, jejichž poznání je důležité k efektivnímu plánování případných systémových intervencí. Učitelé českého jazyka a literatury, kteří zodpovídali otázky během tematické inspekční činnosti na středních školách, vybírali především následující dvě hlavní překážky účinnějšího rozvoje čtenářské gramotnosti svých žáků:

- První hlavní překážku spojovali s obsahovou přetížeností rámcových vzdělávacích programů (36 % učitelů vybírajících tuto možnost jako hlavní překážku), potažmo školních vzdělávacích programů (9 % učitelů vybírajících tuto možnost jako hlavní překážku).³⁰ Tato skutečnost následně vede k omezení množství času, který je možné rozvoji čtenářské gramotnosti ve výuce věnovat. Někteří učitelé zároveň zdůraznili obsahovou náročnost maturitní zkoušky, která se projevuje také časově, přičemž však řada obsahových požadavků již není aktuální pro současný svět.
- Druhá hlavní překážka se pak týká obecného nezájmu žáků o vlastní vzdělávání, který může být spojen také s převažující nechtí k českému jazyku (36 % učitelů vybírajících tuto možnost jako hlavní překážku). V tomto kontextu roste význam otázky, jakým způsobem motivovat žáky k učení.

Nezájem žáků o vlastní vzdělávání byl jako hlavní překážka účinnějšího rozvoje čtenářské gramotnosti žáků uveden častěji učiteli působícími na školách zabezpečujících výuku rovněž nematuritních oborů, naopak méně často učiteli působícími na školách zabezpečujících výuku rovněž gymnaziálních oborů. Jiné hlavní překážky byly uváděny méně často, poskytují však řadu námětů pro intervence potenciálně přispívající k rozvoji čtenářské gramotnosti žáků:

- vytváření kvalitních didaktických návodů pro realizaci náročnějších oblastí učiva se vztahem k čtenářské gramotnosti žáků;
- rozvoj schopností a dovedností učitelů pro výuku k rozvoji čtenářské gramotnosti žáků, a to včetně studentů a absolventů učitelského studia na vysokých školách;
- omezení časových možností výuky v kontextu vysokého počtu akcí vedoucích k odpadnutí výuky;
- vysoký počet žáků ve třídě;
- chybějící reflexe kulturního a společenského vývoje – digitální kultura, kinematografie, typografie a další;
- nedostatečná propagace čtenářství a literatury v médiích a obecný nezájem společnosti;
- nedostatečná příprava žáků na komplexní práci s textem již na základních školách.

Během komplexní inspekční činnosti na středních školách se pak učitelé českého jazyka a literatury vyjadřovali rovněž k překážkám, které je omezují v jejich práci (viz tabulka č. 11). Nejčastěji vybírané překážky do značné míry korespondují s výše uvedenými překážkami rozvoje čtenářské gramotnosti uvedenými učiteli v rámci tematické inspekční činnosti (časová náročnost jednotlivých činností a nadměrný objem učiva, nedostatečná motivace žáků), objevují se však i některé další překážky, především pak nadměrná administrativa, nedostatečná prestiž povolání, platové ohodnocení, vysoký počet žáků ve třídách a tlak maturitních a jiných důležitých zkoušek.

³⁰ Jakkoli i ČŠI dlouhodobě poukazuje na konkrétní problematické aspekty současného nastavení rámcových vzdělávacích programů, je na místě zmínit, že situace z pohledu vzdělávacího obsahu a jeho předimenzovanosti se ještě více prohlubuje na úrovni jednotlivých školních vzdělávacích programů.